

Тимощук О. В.

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О. Д. ТИХОМИРОВА
«ЮРИДИЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА: ФІЛОСОФСЬКІ,
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ**

Посилення в сучасний період ролі права, зростаюча потреба у науковому обґрунтуванні правового регулювання вимагають вдосконалювання методів і методик правових досліджень. Тому цілком закономірна увага до методології наукового пізнання, що чітко простежується в юридичній літературі початку ХХІ сторіччя.

Останнім часом в Україні та Росії опубліковано ряд загальнотеоретичних праць, в яких висвітлюються питання порівняльного правознавства, проте переважна більшість з них має статус підручників та посібників, за виключенням монографій Л.А. Луць, Ю.М. Оборотова, Л.В. Корчєвної, а також рецензованої монографії*.

Монографія О.Д. Тихомирова багатопланове і творче дослідження, яке має проблемний характер і охоплює велике коло питань вивчення юридичної компаративістики та філософських, теоретичних і методологічних шляхів їх вирішення на сучасному рівні розробки проблем порівняльного правознавства.

Робота спирається на солідну джерельну базу. Логічна її архітектоніка: спочатку висвітлюється еволюція порівняльного правознавства, потім розкривається його зміст, пропонується власне розв'язання ряду проблем, і, нарешті, вироблені теоретичні установки застосовуються до аналізу використання порівняльного методу при дослідженні правових явищ.

Автор не тільки узагальнює позитивний досвід розробки вченими порівняльного правознавства, але й критично оцінює його значення для історичних, теоретичних, галузевих юридичних дисциплін, а також законодавчої практики. Не менш суттєво, що в монографії здійснена успішна спроба виявити роль порівняльного методу в юридичній методології.

Знання відповідної літератури дозволило О.Д. Тихомирову дати аргументований аналіз існуючих компаративних концепцій у різних соціо-гуманітарних науках. Обґрунтованим в науковому плані є вирішення проблеми про те, чи є порівняльне правознавство методом або наукою. Автор переконливо показує, що взяте в різних відносинах порівняльне правознавство повинне розглядатися з позицій наукознавства.

Серед основних питань, які розкриваються в монографії, слід відзначити: теоретичний аналіз та авторську класифікацію викладених в юридичній літературі розумінь порівняльного правознавства (с.16-45); інтерпретацію компаративізму як виду світогляду постмодернізму та визначення таких його проявів як філософія

---

* Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы. – К.: Знання, 2005. – 334 с.

компаративізму, компаризм – наукова парадигма соціально-гуманітарних наук, філософські засади юридичної компаративістики тощо (с. 152-186); розроблену теоретичну модель юридичної компаративістики, що репрезентується як сукупність різного роду наукових явищ, зокрема наукової дисципліни (юридичної компаратології), сфери юридичних міждисциплінарних досліджень (юридичної компарації), компаративного підходу і т. д. (с.112-120, 188-201); спробу виокремлення регулятивного простору як сфери проявів різноманітних регулятивів, під якими розуміються не тільки соціальні норми (правові, моральні, релігійні і т. д.), а й множина соціально-культурних явищ, що мають регулятивну спрямованість - принципи, ідеали, наукова картина світу, орієнтації, установки і т. д. (с.177-186).

Якщо акцентувати увагу на історичному контексті дослідження, проведеного О.Д. Тихомировим, то слід зазначити, що саме цей аспект позитивно відрізняє монографію, що рецензується, в якій історичне бачення пронизує всі її розділи. Так, історичний підхід знаходить своє втілення у вивченні еволюції розуміння порівняльного правознавства в «історичному» та «географічному» форматах, що дозволило авторові виявити не тільки особливості виникнення та розвитку національних шкіл порівняльного правознавства, а й сферу їхнього поширення, форми впливу на інші країни (с. 45 - 79), з'ясувати своєрідність становлення порівняльно-правових досліджень в Україні (с. 79 - 98) і на цій базі обґрунтувати доцільність розвитку української національної школи порівняльного правознавства.

Важливе методологічне значення для історичних досліджень права мають висновки автора щодо історії виникнення та розвитку порівняльних досліджень у різних соціально-гуманітарних науках (с. 121 – 152), тенденції компаративізації історичної науки і становлення історичної компаративістики, компаративного джерелознавства, компаративної археології (с.129 - 133).

Час розглядається автором як атрибутивна властивість існування правової матерії та її пізнання і одержує своє філософське обґрунтування в рамках діалектичної єдності часу і простору, в контексті історії та географії права. Він, зокрема, пише «... порівняльні дослідження і становлення компаративізма нерозривно пов'язані з історичними та географічними науками, яким не тільки притаманне використання порівняльного методу, а й те, що власне порівняльне правознавство рядом вчених-компаративістів розглядалося як порівняльна історія та географія права, які відбивають порівняння правових реальностей в єдності «всезагальних», «універсальних» атрибутів їх існування – у часі та просторі» (с.129). Не можна не відзначити спробу автора дослідити та використати методологічний потенціал порівняльно-історичного мовознавства (с. 143- 145).

Саме історичний підхід до порівняльного правознавства дозволив авторові сформулювати важливі висновки щодо періодизації його розвитку, історично-конкретної обумовленості юридичної компаративістики постнекласичною наукою та правовими реаліями постмодерна (с.188 – 190).

Враховуючи те, що порівняльне правознавство та історія держави та права базуються на певному притаманному їм методі, методологічне значення для історичної науки мають ті підходи, які розробляються і використовуються автором для дослідження юридичної компаративістики як науки та її структуризації, зокрема

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О. Д. ТИХОМИРОВА
«ЮРИДИЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА: ФІЛОСОФСЬКІ,
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

виокремлення таких компонентів як наукова дисципліна, поле міждисциплінарних досліджень, наукова комунікація, масив спеціальних публікацій тощо (с.201-240).

З іншої сторони, прагнення автора охопити широке поле проблем порівняльного правознавства, привело до того, що окремі положення, які є важливими та перспективними для історичного пізнання права в контексті компаративістики, автором не пророблені або недостатньо деталізовані. Це стосується методології порівняльно-історичного вивчення правової реальності, хоча саме порівняльна історія права іманентна порівняльному правознавству, є однією з історично перших форм його існування, що автор сам і відзначає (с. 48-49). В плані авторської концептуалізації юридичної компаративістики та її філософського осмислення могло бути плідним виокремлення і вивчення компаративної історіософії права.

Визначальним для оцінки монографії О.Д. Тихомирова є, як видається, не окремі її дискусійні положення, які притаманні будь-якій фундаментальній праці, а високий науковий рівень розгляду та аналізу досліджуваних проблем. Тому, підсумовуючи, слід зазначити, що вона, безумовно, є новим і вагомим внеском в юридичну науку і може бути цікавою для вчених, фахівців та студентів, які вивчають проблематику порівняльного правознавства.

Надійшла до редакції: 25.03.2005 р.